

● آشنایی با فیلمهای انیمیشن

■ «حسن زریابی»

دروزی خود را نمایان سازد و امکان آن را دارد که ناکفته‌ها و نادیده‌های هستی را با استفاده از قوه «تخیل» و بدون قید و بند، آزادانه نمودار سازد. تبیجاً یکی از خصوصیات بارز فیلمهای انیمیشن که آن را از فیلمهای زنده متمایز می‌سازد، ابتکار در استفاده از «تخیل و رویا»ست، که یکی از فعالیتهای الهام بخش ذهن هنرمند است.

قرنی که ما در آن زندگی می‌کنیم، شاهد تحول و دگرگونیهای عمیقی در تمامی رشته‌های هنری است: شعر نو، موسیقی نو، نقاشی نو و... افکاهی تازه‌ای در برابر هنر دوستان گشوده است. انیمیشن را نیز می‌توان قالبی تواناندیست که می‌تواند براحتی، تمامی این تحولات را در جهت مقاصد خود به کار گیرد، و با ارائه اندیشه‌های مبتکر، در رسانه‌ای قوی ایفا نماید.

این فیلمها، در حالی که می‌توانند از بالاترین پیشرفت‌های فنی، الکترونیکی، عصر حاضر، در جهت غنای تکنیکی خود بهره‌برداری کنند، همچنین خواهد توانست، برای افراد علاقمند و خلاق این امکان را فراهم کنند که با حداقل ملزمات از قبیل، قلم، کاغذ، دوربین، فیلمهای قابل قبولی بسازند. فیلمهایی که اندیشه‌های سازندگانش را برای استفاده و انتقال به دیگران به صورت تصاویر متحرک نمودار می‌سازند.

همان کوته که ذکر شد، فیلمهای انیمیشن در ایران، متأسفانه آنچنان که باید شناخته شده نیست و در ذهنیت اکثریت مردم ما به کارتون یا

فیلمهای قلداد کرد که واجد قابلیت و ظرفیتهای کوشاگون است. و در این مسیر می‌تواند کاربردهای زیادی در ارائه مفاهیم مختلف برای تمامی جامعه از کودک تا بزرگسال داشته باشد. مسائل تربیتی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، تاریخی، آموزشی و... می‌تواند در قالب فیلمهایی به صورت جذاب و زیبا برای سینمی مختلف ارائه شود، جذابیتی که از طریق شکستن و قایع و تغییر آنها در راستای ساختار خاص فیلم انیمیشن پیدید می‌آید. شکست روال طبیعی در حرکت پرسوتوژها، داستانسرایی با منطق خاص این کونه فیلمها و تغییر فیکورهای شخصیتها... از موارد قابل توجه در این کونه فیلمها محسوب می‌شود. این گروه از فیلمها می‌توانند در قالبی طنزآلود و یا جدی، اندیشه‌های بشمری را در قالبی زیبا و هنرمندانه متجلی سازند و با ایجاد فضاهایی خاص که از ذهن هنری هنرمند انیماتور سرچشمه می‌گیرد از چهار چوب قید و بندی طبیعت خارج شده و ضمن ایجاد فضاهای فراواقع، منظر را عالم و دنیای تازه‌ای را ببروی بینندگان خویش باز کنند: قابلیتی که یقیناً در توان فیلمهای زنده نیست.

فطرت و دریای متلاطم درون آدمی که از زنگار معلومات مصنوع و عالم واقع فاصله دارد، می‌تواند در قالبی چنین از عادات منطقی و ثابت طبیعت خارج شود و با کنار زدن و شکستن واقعیت، از دنیای واقع دور شده و روحبیات

دیرزمانی است که مردم کثیور ما در صفحات کوچک تلویزیون، یا پرده‌های عرض سینما، شاهد نمایش فیلمهای انیمیشن هستند که تحت عنوان «کارتون» در رسانه‌های همکافی تبلیغ می‌شوند. فیلمهای انیمیشن، هر روزه در تلویزیون و سینما، علاقه‌مندان زیادی را به تماشای خود مشغول می‌کنند. جاذبه و زیبایی موجود در این فیلمها باعث جلب نظر مشتاقانی از گروههای مختلف سنی می‌شود، به طوری که آنان مقدار قابل توجهی وقت خود را صرف تماشای این فیلمها می‌کنند. در این میان احتمالاً کلمه انیمیشن (ANIMATION) اصطلاح گفک و ناشی‌اخته‌ای نزد بسیاری از آنان است و معنی است بسیاری از این تماشاگران علاقمند حقیقی برای یک بار هم چنین لفظی را نشنیده باشند.

«کارتون» کلمه رایج و غلطی است که به شکلی عوامانه بر انسواع و اقسام تکنیکهای مختلف فیلمهای انیمیشن اطلاق می‌شود عدم شناخت چنین فیلمهایی حاکی از کمبود اطلاعات کافی در این خصوص است که باعث ایجاد این سوءتفاهم شده است، و به این شکل، قابلیتهای سینمای انیمیشن در پرده ابهام باقی می‌ماند.

با توجه به این نکته مقاله حاضر، کوششی است در جهت ارائه یک شناخت کلی نسبت به فیلمهای انیمیشن و ارائه اطلاعات و مطالب ضروری در جهت شناخت بیشتر این سینما.

فیلمهای انیمیشن را می‌توان از محدود

نقاشی متحرک در برنامه‌های کودکان و نوجوانان خلاصه شده است. عواملی جون جذابیت خاص این گروه از فیلمها برای کودکان و نوجوانان - فقر برنامه‌های تلویزیون در ارائه فیلمهای غنی برای سینمای اینیمیشن - عدم استفاده از فیلمهای اینیمیشن در برنامه‌هایی به غیر از برنامه‌های کودکان و نوجوانان، محدودیتهایی را برای ساخت اذهان عموم نسبت به سینمای اینیمیشن پدید آورده است.

جاداره مستولین ذیر بطبایا مهیا نمودن امکانات بیشتر برای مراکز تولیدی این فیلمها، و توسعه این مراکز تشویق دست اندرکاران این رشته، برگزاری جشنواره‌ها و مسابقات هنری، به رشد و بالغگری این هنر نوپا در این سرزمین کمک کنند: تا همکام با تعالی سینمای زنده در گشتوں، شاهد رشد و شکوفایی این رشته از سینما نیز باشیم. برگزاری جشنواره بین‌المللی فیلمهای اینیمیشن در هفتمین جشنواره فیلم فجر (۱۳۶۷) کام مثبتی بود که جای تقدیر دارد.

خصوصیات فیلمهای اینیمیشن:

شناخت فیلم اینیمیشن، مستلزم داشتن تعریفی از آن است. با وجود تعاریف متعدد و مختلف معتبرترین تعریف، متعلق به انجمن بین‌المللی آسیفا (۱۹۵۴) یکی از انجمنهای بزرگ فیلمسازی اینیمیشن است.

بنابر تعریف این انجمن، اینیمیشن به طور کلی « نوعی از فیلم اطلاق می‌شود. که در هر فریم (قب) از فیلم بنابر اراده فیلمساز دخالتی شده باشد ».

فیلمهای اینیمیشن باید به صورت تک فریم فیلمبرداری گردند و لازمه چنین فیلمبرداری، دخالت فیلمساز در تک تک فریمهای فیلم است.

برای تشریح بهتر فیلمهای اینیمیشن، از داستان این فیلمها آغاز می‌کنیم:

همان گونه که اشاره شد، دنیای اینیمیشن با دنیای فیلم زنده متفاوت است، یکی از اساسیترین اصول در سینمای اینیمیشن، اصل موضوع در این فیلمهایت است. البته تکه‌ای که باید در اینجا تذکر داد این است که اینکوئه موضوعات با وجود جاری بودن در تخلیلات و بر هم زدن قوانین و قاردادهای طبیعی، از يك منطق خاص نیز

بیرونی می‌گذند، و بودن چنین خصوصیتی در فیلمهای اینیمیشن، نتیجه‌اش این نیست که بر هر چیزی باید بی‌منظقه محض حکم‌فرما یاند. مثلاً فردی می‌تواند ماهی خود را در مقابل خورشید بگیرد و سرخ کند. اما نمی‌توان نشان داد که ماهی را جلو ابر سرخ می‌گذد، منطق اینیمیشن بی‌منظقه محض نیست.

خصوصیت دیگری که از جمله عوامل جذابیت و زیبایی اینکوئه فیلمها محسوب می‌شود، « ریتم خاص » اینیمیشن می‌باشد. این خصیصه را می‌توان در حرکتهای غیر طبیعی شخصیتی‌های داستان نشان داد. برای نمونه حرکت راه رفتن می‌تواند جدا از ریتم معمولی خود انجام گیرد که نوع مورد استفاده واقع شده آن بستگی به موضوع داستان دارد. به طور کلی گسترده‌گی عوامل بیانی در فیلمهای اینیمیشن و استفاده از دیگر عوامل هنری و در کنار هم قرار دادن آنها به تناسب داستان، از خصوصیات بارز این فیلمهاست. استفاده از عوامل بیانی مختلف به صورتی سمبولیک، تجلی‌بخش لطیفترین و بهترین مضامین به گونه‌ای رسا و ساده، در فیلمهای اینیمیشن است. آنکوئه که سینمی، پایین در حد توانایی خود، و سینمای بالاتر نیز به فراخور معلومات خویش، از آن استفاده خواهد برد.

فیلم اینیمیشن چگونه به وجود می‌آید؟ اولین مرحله، در تولید فیلم اینیمیشن، دستیابی به ایده‌ای قابل اجراست. این ایده، همان گونه که قبلًا توضیح داده شد، باید دارای ویژگیهایی از قبیل « اغراق »، « ایجاز »، « تخلیل »، « ریتم خاص » و ... باشد و در مرحله اولیه، فکر و ایده، با این خصوصیات سنجیده می‌شود.

بعد از مرحله ایده که خط و ربط کلی کار می‌باشد. ایده باید به صورتی بازنگر و مفصلتر تبدیل به داستان شده و در مرحله بازارآوری، نکات و خصوصیات موضوعاتی اینیمیشنی به تناسب داستان، پرورانده شود. این کار احتیاج به تعریف و دستیابی به تخصیص و پرده، به نام « فیلم‌نامه‌نویسی اینیمیشن » دارد. در چنین فیلمنامه‌ای، موضوعاتی از قبیل شخصیت که شامل خصوصیات و ویژگیهای اخلاقی و حرکات

برای مثال، مانشینی از روی یک شخصیت صفحه‌ای صاف و چسبیده بر زمین در می‌آورد، پس از مدتها شخص به صورت صفحه بلند می‌شود و با تکانی به خود به شما! او لیه خود بر می‌گردد.

« کوتاه گویی و ایجاز » را می‌توان خصوصیت دیگر این فیلمها قلمداد کرد. داستانهای اینیمیشن می‌توانند با حکم‌ترین زمان در برگردنه بیشترین مفهوم باشند. از چنین خصوصیتی می‌توان برای ساخت فیلمهای اینیمیشن مورد توجه بزرگسالان استفاده کرد. ویژگی دیگری که دارای اهمیت زیادی است قابلیت فضاسازی کاملاً تخلیلی است که این گونه فیلمها واحد آن هستند و براحتی می‌توان آن را به تصویر درآورد.

این خصوصیت همچنین می‌تواند در جهت بیان مسائل فرهنگی، اجتماعی، فلسفی یا عرفانی به کار گرفته شود. ساختن داستانی که در آن بجهای از اتفاق خواب خود در شب، سیم برقی را به ماه در آسمان وصل کرده و با گلید موجود در اتفاق، ماه را روشن و خاموش کند، موضوعی است که تجلی آن براحتی در فیلمهای اینیمیشن امکان پذیر است. البته تکه‌ای که باید در اینجا تذکر داد این است که اینکوئه موضوعات با وجود جاری بودن در تخلیلات و بر هم زدن قوانین و قاردادهای طبیعی، از يك منطق خاص نیز

شخصیت‌های خمیری یا کلی)

- انیمیشن با اجسام زنده در این قسم از انیمیشن، مواد، شخصیتها و دکور، کاملاً طبیعی و زنده می‌باشد، اما نو حرکتها به صورت تک‌فریم فیلمبرداری شده و القاء نوع خاصی از حرکت می‌کند.

در اینجا برای آشنایی بیشتر خوانندگان به توضیح یکی از تکنیک‌های پاشهده به نام «سل انیمیشن» خواهیم پرداخت:

تکنیک سل انیمیشن، یکی از انواع تکنیک‌های جاری در فیلمهای انیمیشن (دو بعدی) است. این روش یکی از معمولی‌ترین تکنیک‌ها در ساخت فیلم انیمیشن می‌باشد. اکثر فیلمهای تولیدی، به علت تدراکات نسبتاً کم این تکنیک، به این سبک تولید می‌شوند. در این روش، لوازم اصلی مورد نیاز را می‌توان در داشتن دوربین، فیلم، کاغذ، سل و رنگ، خلاصه کرد.

البته این توضیح لازم است که تکنیک متامورفیک با استفاده از موادی مثل کاغذ و رنگ می‌تواند به صورتی ساده‌تر ساخته شود که روش آن کشیدن شکلی از یک جسم و تبدیل آن، به شکل دیگر می‌باشد. از این تبدیل‌ها می‌توان در جهت القاء معانی خاصی استفاده کرد. مثلاً برای نشان دادن سیپر زندگی انسانها که سرانجام به مرگ متفهی می‌شود. و احیاناً زیر سوال بردن این سیپر یک‌نواخت زندگی، می‌توان شکل کودکی را به یک نوجوان و شکل نوجوان را به شکل یک مرد میانسال و بعد شکل میانسال را به فردی سالخورده و سرانجام به یک اسکلت تبدیل کرد؛ و در آخر اسکلت را به صورت یک علامت سوال درآورد. و از این روش می‌توان به ساده‌ترین وجه در جهت بیان افکار خود سود برد. مقدار زمان تغییر و تبدیل اشکال به یکدیگر، بستگی به زمان سنجیده شده برای هر تبدیل دارد.

ذکر این نکته لازم است که، یکی از مهمترین مسائل مربوط به ساخت فیلم انیمیشن سنجش زمان برای تمامی حرکات جاری در فیلم می‌باشد. یعنی قبل از انجام عمل، برای حرکت دادن شخص، جسم یا میزان حرکت دوربین، باید مدت زمان انجام عمل، کاملاً محاسبه شود. به بیان دیگر، ابتدا باید این عمل به صورت ذهنی تداعی گشته و میزان زمان جاری شده برای انجام آن، جهت فیلمبرداری و طراحی و تعداد فریمهای

بهطور کلی می‌توان فیلمهای انیمیشن را به دو .

کروه تقسیم‌بندی نمود که عبارتند از

۱. فیلمهای انیمیشن دو بعدی

۲. فیلمهای انیمیشن سه بعدی

●

۱. فیلمهای انیمیشن دو بعدی

این گروه از فیلمهای انیمیشن، به فیلمهای گفته می‌شود. که در یک سطح مسطح در زیر دوربین اجرا شده و دوربین از زاویه بالا با توجه به قادر تنظیم شده، سطح دو بعدی را فیلمبرداری می‌کند. این سطح دو بعدی می‌تواند کاغذ نقاشی شده، عکس یا سایه و یامقوای بردید شده و ... باشد. این گروه خود به دسته‌های مختلفی تقسیم می‌شود. که مهمترین آنها عبارتند از

الف- تکنیک سل انیمیشن (طلق)

ب- تکنیک کات اوت (استفاده از بردیدهای مقوا و ساختن آنها به شکل‌های مختلف و حرکت دادن آنها)

تکنیک‌های دیگری از قبیل، «فتو انیمیشن (عکس انیمیشن)»، «انیمیشن سایه» و «متامورفیک (تبدیل شکلی به شکل دیگر)» را نیز می‌توان در این گروه جای داد.

۲. فیلمهای انیمیشن سه بعدی

این گروه از فیلمهای انیمیشن، فیلمهایی هستند، که در آن از اجسام حجم‌دار به صورت تک‌فریم در زوایای مختلف فیلمبرداری می‌شود، که در هر فریم، به تناسب فیلمنامه تغییری در آن اجسام داده می‌شود. این تکنیک از جهت ساخت فیلم، شباهت زیادی به فیلمهای زنده بیدامی‌کند. ساخت دکور و شخصیت از موارد مهم آن به حساب می‌آید. متفاوت بودن مواردی چون حرکت، شخصیت، فضا، مکان، داستان و ...، جداگانه این قبیل فیلمها، از فیلمهای زنده می‌باشد.

این سری از فیلمها، به چند دسته تقسیم می‌شوند، که مهمترین آنها عبارتند از

الف- انیمیشن شبیه - با اجسام بیجان - (که می‌تواند فیلمنامه با اجسام مختلفی مثل چوب پلاستیک و شبیه و ... اجرا شود).

ب- انیمیشن عروسکی (با استفاده از شخصیت‌های عروسکی)

ج- انیمیشن خمیری یا کلی (با استفاده از

و اعمال منتبه به شخصیت می‌باشد و، مکانهایی که اعمال و حوادث در آن اتفاق می‌افتد،

با توجه به قابلیت‌های انیمیشن و به تناسب ایده نوشته می‌شود و پس از تغییر و تحولهایی که ممکن است در دفعات متعدد روی دهد (مثلث، داستان کم یا زیاد شود) سرانجام به صورت بد فیلمنامه منسجم انیمیشن درآمده و آمده و رود

به مرحله بعدی می‌شود. از نکات قابل توجه در این مسئله، تفاوت داستان با فیلمنامه است. یعنی در تصویری نوشته فیلمنامه است. یعنی در فیلمنامه باید داستان با فیلمنامه به صورت خلاصه در نوشته‌ها، به صورت تصویری پرداخت شده باشند، و از نوشته اصطلاحات ادبی که قابلیت تصویری شدن ندارند، خودداری شود.

به بیان روشنتر، فیلمنامنویس باید تصاویر

را ابتدا در ذهن خود دیده و آنگاه تصویر را با استفاده از کلمات توضیح دهد. فی المثل اگر نوشته باشد که: «فیل عصبانی شد»، این جمله شکل تصویری ندارد و باید چکونگی شکل تصویری این عصبانیت را بازگو کند. یعنی در تصویری که بیننده با دیدن آن متوجه عصبانی شدن فیل گردد. جمله فوق می‌تواند در فیلمنامه، چنین نوشته شود: «فیل تمام بدنش از حاکستری به قرمز تغییر رنگ داده و ضمن بالا بردن خرطومش صدایی بلند و خشن از دهانش خارج ساخت».

مرحله بعد از نوشته فیلمنامه، کارکردانی فیلم است. در این مرحله، با استفاده از خط‌دادستان در فیلمنامه، نوع «نمایها، حرکت دوربین، نوع لرز دوربین (که استفاده از آن بیشتر در انیمیشن سه بعدی انجام می‌کشد) فیکور و فرم شخصیتها، لباس، مکان یا زمینه، چکونگی حرکت شخصیتها یا اجسام متحرک، راویه نور، صدا، رنگ، تکنیک انجام کار، اندازه زمانی پلانها و حرکات بهطور دقیق، مشخص و معین می‌شوند. و پس از آن، اجرای برنامه‌های پیش‌بینی شده دنبال می‌شود.

پس از این مرحله باید به تکنیک‌های جاری در این گونه فیلمها پرداخت:

فیلمهای انیمیشن با تکنیک‌های مختلفی اجرا می‌شوند، که تعدادی از آنها به دلیل قابلیت ابداعی این رسانه، به صورت ابتکاری به وجود آمده‌اند و موارد استفاده محدودی دارند. اما

فیلم، محاسبه شود. به عنوان مثال قرار است تبدیل شکل کودک به نوجوان در مدت یک ثانیه انجام گیرد. بنابراین اگر قرار باشد که دوربین به صورت تک‌فریم فیلمبرداری کند، برای انجام این عمل احتیاج به بیست و چهار (۲۴) ناقاشی آن، است که دو ناقاشی آن شکل اول و آخر (۲۲) ناقاشی دیگر طرح‌های میانی آن دو شکل خواهد بود. اما اگر دوربین هر ناقاشی را در دو فریم فیلمبرداری کند، برای این عمل به (۱۶) ناقاشی که ده (۱۰) ناقاشی آن، تصویرهای میانی است، نیاز است.

در فیلمبرداری تک‌فریم، حرکات نرمتر به نظر خواهد رسید. در فیلمبرداری دو فریم، حرکات، نرمی اوایله را نخواهد داشت. اما معمولاً برای صرف‌جویی در کار، اغلب فیلمبرداری دو فریم انجام می‌شود، که تعیین تعداد فریمهای فیلمبرداری بستگی به نظر سازنده خواهد داشت.

در تک‌نیک سل انیمیشن، اشیاء متحرک بروی سل یا طلقهای شفاف، کشیده شده و بروی زمینه، که ثابت است. قرار می‌کیرند. اگر قرار باشد که جسم متحرک و فضای ناقاشی شده (زمینه) با هم روی یک کاغذ کشیده شوند، زمینه در تعاملی ناقاشیها تکرار می‌گردد، بنابراین برای جلوگیری از تکرار زمینه ثابت و صرف‌جویی در کار، شخصیت فیلم جانبخش به تناسب داستان، مقاطع کلیدی، یعنی ابتدا و انتهای حرکت پرسونازها را طراحی می‌کند.

۶. دستیار جانبخش
این فرد وظیفه منظمی‌تر کردن طراحیهای انیماتور و کشیدن حرکتهای میانی، زیباتر کردن طراحیها و شخصیتها و از بین بدن خطوط زاید را به عهده دارد.

۷. تصویرگر میانی
وظیفه چنین شخصی، انتقال طراحیها و کپی کردن از طراحیهای انجام شده، به صورت کامل است.

۸. مرکب کار
وظیفه چنین شخصی کشیدن خطوط محیطی کار روی سل است.
۹. رنگ کار
به وسیله این فرد رنگ‌گذاری روی سل برای شخصیتها و اجسام کشیده شده انجام می‌گیرد.
۱۰. زمینساز

انتخاب رنگ، انتخاب و طراحی محل یا مکان، ساختن فضای کار، از جمله کارهای مهم این فرد به حساب می‌آید.

۱۱. بازرس یا دستیار کارگردان
وظیفه نظارت بر کارهای گروهی افراد، و

در این مرحله فیلمنامه نوشته شده توسط کارگردان دکوباز می‌شود.

۱۲. فیلمبردار
فیلمبرداری از کارهای انجام‌شده، طبق برنامه‌ای که قبلاً به وسیله کارگردان تنظیم شده است، از وظایف فیلمبردار است.

۱۳. صداگذار

عمل صداگذاری که شامل موسیقی و افکت می‌باشد، به وسیله شخص فوق انجام می‌شود. صدا یا موسیقی در فیلمهای انیمیشن از حساسیت ویژه‌ای برخوردار است. همان‌نی موسیقی با حرکات نهفته در فیلم انیمیشن، از نکات جالب توجه در اینکوئونه فیلمها به شمار می‌رود. که شیرینی کار را بیشتر کرده و زیبایی جالب توجهی به آن می‌دهد.

برای صداگذاری فیلم انیمیشن، به دو طریق عمل می‌شود:

الف. ابتدا فیلم ساخته می‌شود، و موسیقیدان یا صداگذار براساس موسیقی ساخته شده با انتخابی، اقدام به هماهنگ کردن موسیقی با حرکات و نهایی فیلم می‌کند.

ب. ابتدا موسیقی انتخاب شده و سپس براساس ریتم موسیقی، برای آن داستانی درنظر گرفته می‌شود. و فیلمی کامل‌های هماهنگ با آن موسیقی به طوری که تمامی حرکات مطبوع بر زیر و بهای موسیقی باشد ساخته می‌شود. «فیلم (رقص اسکلتها)» محصول کمپانی دیستنی، از نمونه‌های خوب این نوع فیلمهای است. این فیلم تماماً براساس قطعات معروف موسیقی انتخابی ساخته شده است.

در خاتمه باید از تکنیک دیگری نام برد که با پیشرفت صنایع الکترونیک در جهان صنعتی امروز به وجود آمده و به نام «انیمیشن کامپیوترا» معروف است. تشریح این تکنیک، خود احتیاج به مقاله‌ای دیگر دارد.

۱. فیلمنامه‌نویسی

اولین مرحله ساخت فیلم انیمیشن، که در این مرحله فیلمنامه براساس یک ایده یا طرح، نوشته می‌شود.

۲. کارگردانی